
ЕВРОПЕЙСКО ПРАВО

ЦОНЬО ЦОНЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ (№ 3)

(Жалба № 21124/2004 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

16 октомври 2012 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

16/01/2013 г.

Това решение е окончателно при условията, посочени в чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, но може да претърпи редакционни промени.

По делото на Цоньо Цонев срещу България (№ 3)

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), заседаващ в състав:

Лех Гарлицки (Lech Garlicki), председател,

Давед Тор Бьорвинсон (David Thor Bjorgvinsson),

Пейви Хирвеле (Paivi Hirvela),

Георге Николау (George Nicolaou),

Леди Бианку (Ledi Bianku),

Здравка Калайджиева,

Винсент А. де Гаetano (Vincent A. De Gaetano), съдии,

и Лорънс Ърли, секретар на отделението,

след проведено закрито заседание на 25 септември 2012 г. се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата.

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 21124/2004 г.) срещу Република България, подадена на 1 юни 2004 г. пред Съда на основание на член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (Конвенцията) от българския гражданин г-н Цоньо Иванов Цонев (жалбоподателят). Жалбоподателят няма процесуален представител.

2. Българското правителство (правителството) се представлява от своя агент г-жа М. Николова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-специално, че наказателните производства срещу него са несправедливи, защото българският съд е приел като доказателство и е основал решението си на показанията на полицаи, свързани със самопризнание,

направено от жалбоподателя, както и поради обстоятелството, че Върховният касационен съд е отказал да назначи служебен адвокат на жалбоподателя.

4. На 10 декември 2009 г. Съдът (Четвърто отделение) решава да уведоми правителството за жалбата относно допускането на показанията на полицаия и отказва на Върховния касационен съд да назначи служебен адвокат на жалбоподателя. Решено е също така жалбата да се разгледа по същество едновременно с разглеждането на нейната допустимост (чл. 29, ал. 1 от Конвенцията).

5. След реорганизацията на отделенията на Съда от 1 февруари 2011 г. делото е прехвърлено на Четвърто отделение.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Жалбоподателят е роден през 1977 г. и живее в град Габрово.

A. Предходни осъждания на жалбоподателя

7. С решение от 20 септември 1996 г., влязло в сила на 5 октомври 1996 г., Габровският районен съд признава жалбоподателя за виновен за извършено престъпление и го осъжда на десет месеца лишаване от свобода. В изпълнение на тази присъда през 1996 г. жалбоподателят прекарва десет месеца в затвора.

8. С решение от 20 май 1999 г., влязло в сила на 20 юни 1999 г., Габровският районен съд признава жалбоподателя за виновен в извършването на друго престъпление и го осъжда на десет месеца лишаване от свобода условно.

9. С решение от 14 ноември 2001 г., влязло в сила на 22 октомври 2002 г., Габровският районен съд признава жалбоподателя за виновен за поредното престъпление и го осъжда на осемнадесет месеца лишаване от свобода (вж. *Цоньо Цонев срещу България* (№ 2), № 2376/2003 г., § 10, 14 и 17, 14 януари 2010 г.).

Б. Производство за кумулация на присъдите на жалбоподателя

10. В края 2002 г. или началото на 2003 г. жалбоподателят иска от Габровския районен съд да кумулира посочените по-горе присъди. На 14 февруари 2003 г. съдът решава да кумулира присъдите, постановени през 1996 и 1999 г., но не и присъдата, постановена през 2001 г. След кумулиране на присъдите наказанието, определено в съответствие с приложимите правила за определяне на общо наказание, е десет месеца лишаване от свобода. Прилагайки правилото за увеличаване на общото наказание с една втора и вземайки предвид периодите, които жалбоподателят вече е излежал в затвора, съдът разпорежда общото време, което жалбоподателят остава да изтърпи в затвора, да е тринадесет месеца. Той следва да изтърпи отделно осемнадесетте месеца лишаване от свобода по присъдата от 2001 г.

11. По жалба на жалбоподателя на 3 април 2003 г. Габровският окръжен съд потвърждава решението. На 3 февруари 2004 г. Върховният касационен съд отказва да разгледа последвалата жалба на жалбоподателя, позовавайки се на законова разпо-

редба, съгласно която не е налице възможност за обжалване на решението на Габровския окръжен съд.

В. Ново наказателно производство срещу жалбоподателя

12. Сутринта на 26 септември 2000 г. е установено, че предишната вечер е открадната чанта с лекарства от аптека в град Габрово. Полицията извършва проверка на местопрестъплението и взема отпечатъци, но последвалите тестове не са могли да установят чии са отпечатъците.

13. На следващия ден, 27 септември 2000 г., полицаи Н. Д., който отговарял за района по местоживее на жалбоподателя, посещава последния в дома на родителите му, където той живеел. Полицаят извиква жалбоподателя в полицейското управление, където, както изглежда, той признава за кражбата на чантата. След това жалбоподателят завежда полиция обратно у дома си и му я показва. Двата се връщат в полицейското управление, където е съставен протокол, съгласно който жалбоподателят доброволно е предал чантата с обяснението, че я е намерил в близост до детска градина. Когато по-късно дава обяснения в съдебната фаза на делото, заведено срещу него, жалбоподателят заявява, че доброволно е последвал полиция до полицейското управление, бидейки наясно, че може да откаже да отиде там. След предаването на чантата е повдигнато обвинение на жалбоподателя и той е разпитан от дознател. Жалбоподателят е заявил, че разбира обвинението, запознат е с правото си на адвокат, но избира да няма такъв, и че ще даде обяснения. След това прави самопризнание за кражбата на чантата. Той казва също така, че не знаел какво да прави с лекарствата и решил да ги предаде в полицията. Жалбоподателят изразява съжаление за действията си.

14. През следващите дни дознателят по делото разпитва свидетели и събира писмени доказателства и експертизи. На 10 октомври 2000 г. той предлага жалбоподателят да бъде предаден на съд.

1. Производство пред Габровския районен съд

15. На 17 октомври 2000 г. на жалбоподателя е повдигнато обвинение. Делото срещу него се гледа на 25 юни и 4 октомври 2001 г. и на 18 и 21 януари 2002 г. пред Габровския районен съд. В самото начало съдът информира жалбоподателя за правото му на адвокат, но той заявява, че не желае такъв. Съдът изслушва свидетелските показания на собственика и на служител в аптеката, двама полицаи, патрулирали в района в нощта на кражбата, бащата на жалбоподателя и полицаи Н. Д. Съдът приема като доказателство, наред с другото, писмените показания на други патрулирали в района полицаи, както и протокола за предаване на чантата от жалбоподателя. Жалбоподателят първоначално възразява срещу това полицаи Н. Д. да даде свидетелски показания с мотива, че той е участвал в разследването. Обаче след като установява от представените му в съдебната зала документи, че това не е така, той оттегля възражението си и съдът допуска полицаи Н. Д. за свидетел.

16. Полицай Н. Д. заявява, че след като научил за кражбата, той посетил жалбоподателя в дома на родителите му и го поканил да отиде до полицейското управление „на разговор“, защото името на жалбоподателя фигурирало в списъка на нарушителите с извършени предишни кражби. По време на разговора жалбоподателят признал за кражбата, като посочил, че я е извършил, за да си набави пари, които му били необходими за защитата му по други наказателни дела срещу него, но не посочил никакви подробности за начина, по който е извършил престъплението. Той се съгласил да върне откраднатите лекарства и макар в началото да твърдял, че те не са в дома на родителите му, по-късно признал, че са там. Той завел полицай Н. Д. до дома на родителите си и му предал лекарствата. След това полицаят и жалбоподателят се върнали в полицейското управление, където жалбоподателят подписал протокол, че доброволно предава лекарствата. Така отпаднала необходимостта те официално да бъдат иззети.

17. В заключителната си реч жалбоподателят подчертава наред с другото, че полицай Н. Д. е служител на следствената служба към полицейското управление в град Габрово и е отговарял за района, в който е извършена кражбата и в който е живеел жалбоподателят. Той съответно е следвало да установи извършителя на кражбата. Неговите показания са единственото доказателство, свързващо жалбоподателя с извършването на престъплението.

18. На 21 януари Габровският районен съд признава жалбоподателя за виновен и го осъжда на две години и девет месеца лишаване от свобода. Съдът основава извода си, че жалбоподателят е откраднал лекарствата, основно на показанията на полицай Н. Д. Съдът отбелязва, че тези показания напълно се потвърждават от признанията, направени от жалбоподателя по време на разпита му от дознателя, но добавя, че не може да вземе под внимание тези признания, защото те не са дадени в присъствието на съдия (вж. параграф 36 по-долу). Съдът отбелязва още, че показанията на полицай Н. Д. се потвърждават, макар и косвено, от показанията на полицаяте, които са патрулирали в района на аптеката по времето, когато е извършена кражбата.

19. Освен това съдът служебно решава да кумулира присъдите, постановени през 1996 г. и 1999 г. (вж. параграфи 7 и 8 по-горе). Общото наказание, определено в съответствие с приложимите правила за определяне на наказанията, е десет месеца лишаване от свобода. Прилагайки правилото, което позволява общото наказание да се увеличи най-много с една втора, и вземайки предвид времето, което жалбоподателят вече е изгърпял в затвора, съдът постановява, че общият период от време, което той трябва да изгърпи в затвора, е тринадесет месеца.

20. В решението си съдът отбелязва, че жалбоподателят е безработен и е финансово зависим от родителите си.

2. Производство пред Габровския окръжен съд

21. Жалбоподателят подава жалба пред Габровския окръжен съд с аргумента, че не е доказано, че той е откраднал лекарствата, и алтернативно, че присъдата му е

твърде строга. Той посочва също така, без да излага подробности, че производството срещу него е в нарушение на наказателнопроцесуалните правила и на Конвенцията.

22. Съдът разглежда делото в четири съдебни заседания. В първите две той изслушва редица свидетели. В третото съдебно заседание, отбелязвайки, че съдия, който е участвал в първите две заседания, не е в състояние да продължи участието си в съдебния състав по делото, съдът решава да започне разглеждането на делото отначало.

23. По време на това трето съдебно заседание, проведено на 11 март 2003 г., жалбоподателят прави искане да бъдат призовани двама свидетели с цел да се подкрепя доверието към полицаи Н. Д. Съдът уважава искането му въпреки възражението на прокуратурата. Първият свидетел заявява, че при разследване на кражба, в извършването на която е заподозрян от полицаи Н. Д., въпросният полицаи го е заплашил, че ще я нагласи по същия начин, по който е нагласил кражбата в случая на жалбоподателя. Вторият свидетел, който е задържан в същия затвор като жалбоподателя, заявява, че полицаи Н. Д., когато го е арестувал за други престъпления, го е разпитвал дали знае за някое престъпление, извършено от жалбоподателя. От тона на гласа му станало ясно, че таи лична неприязън към жалбоподателя и иска да му скрои обвинение. След това съдът изслушва полицаи Н. Д., който повтаря разказа си за събитията от 27 септември 2000 г. Той казва още, че познава свидетелите, посочени от жалбоподателя, които или са заподозрени в престъпления, или имат предишни присъди, както и че техните показания не отговарят на истината. Съдът организира очна ставка между тях и полицаи Н. Д., при която и тримата потвърждават позициите си. След това полицаи Н. Д. е подложен на кръстосан разпит от жалбоподателя.

24. В края на съдебното заседание жалбоподателят заявява, че не може да си позволи да ангажира адвокат, и иска от съда да му назначи такъв. Прокуратурата възразява, като отбелязва, че жалбоподателят не е направил такова искане по време на предварителното разследване и пред първоинстанционния съд. Жалбоподателят отговаря, че е размислил и е променил решението си. Съдът, позовавайки се на изявлението относно финансовото състояние на жалбоподателя, решава да му назначи служебен защитник на основание чл. 70, ал. 1, т. 7 НПК от 1974 г. (вж. параграф 37 по-долу).

25. По време на последното съдебно заседание, проведено на 8 април 2003 г., съдът отново изслушва полицаи Н. Д., а също и заключителните пledoарии на страните. Жалбоподателят посочва, че единственото доказателство, което го свързва с извършването на престъплението, са показанията на полицаи, които са силно подозрителни и може да са резултат на тайно споразумение между него и прокуратурата. Освен това полицаят таял лична неприязън към него, защото се занимавал с него в много други предишни случаи.

26. На 18 април 2003 г. Габровският окръжен съд потвърждава присъдата на жалбоподателя. Той се съгласява с изводите на първоинстанционния съд по съществуването на спора, отбелязва, че този съд е допуснал грешка, споменавайки признанията,

направени от жалбоподателя по време на разпита с дознателя, защото те не са допустимо доказателство. Въпреки това налице са други доказателства, които показват, че жалбоподателят е извършил кражбата. Това, на първо място, са свидетелските показания на полицаи Н. Д., които са ясни и надеждни. Съдът анализира подробно възражението относно надеждността на полицаи Н. Д. и заключава, че тя не може да бъде поставена под съмнение от показанията на двамата свидетели, призовани от жалбоподателя. Той отбелязва също така, че показанията на полицаи Н. Д. се потвърждават от косвени доказателства, като например протокола за доброволно предаване, подписан от жалбоподателя. След това съдът подробно описва причините, поради които не дава вяра на показанията на двамата свидетели, които имат за цел да осигурят алиби на жалбоподателя, и на показанията на бащата на жалбоподателя.

27. Съдът допълнително разглежда въпроса за кумулирането на присъдите, постановени през 1996 г. и 1999 г. (вж. параграфи 7 и 8 по-горе), и потвърждава решението на първоинстанционния съд по този въпрос.

3. Производство пред Върховния касационен съд

28. Жалбоподателят обжалва за законосъобразност. В допълнителното си становище от дванадесет страници той посочва, че по-долните съдилища са допуснали грешка при преценката на доказателствата. По-специално, те са придали прекалено голямо значение на показанията на полицаи Н. Д., които не са подкрепени от други доказателства, неточни са, почиват върху чуто от друго и се базират на неформален разговор, който се е състоял преди образуването на наказателното производство срещу жалбоподателя, и вероятно се дължат на лична неприязън на полицаи Н. Д. към жалбоподателя. По-долните съдилища не са анализирали правилно и показанията на свидетелите, посочени от жалбоподателя. По-нататък жалбоподателят твърди, че по-долните съдилища неправилно са кумулирали предходните му присъди. На последно място, той иска от съда да намали наложеното му наказание като обезвреда за прекомерната продължителност на производството срещу него. Становището, маркар да е подписано от жалбоподателя, създава впечатлението, че е изготвено от адвокат – в него е използвана правна терминология, то съдържа множество цитати от съдебната практика и жалбоподателят е посочван в трето лице.

29. На 3 февруари 2004 г. жалбоподателят прави искане пред Върховния касационен съд да му бъде назначен адвокат. Позовавайки се на чл. 70, ал. 1, т. 7 НПК от 1974 г. (вж. параграф 37 по-долу), той посочва, че не разполага със средства да ангажира адвокат, защото е безработен, че рискува да му бъде наложено наказание лишаване от свобода, както и че не е в състояние ефективно да осъществи защитата си лично.

30. Върховният касационен съд разглежда жалбата на 13 февруари 2004 г. На съдебното заседание не присъства жалбоподателят, а само прокурорът. Прокурорът се противопоставя на искането на жалбоподателя за назначаване на адвокат, като посочва, че това не е задължително. Съдът отхвърля искането на жалбоподателя. Той постановява, че жалбоподателят не е посочил защо не е в състояние да си ангажира

адвокат, че е имал назначен от съда служебен защитник в производството пред по-долната инстанция и че от начина, по който е изготвена жалбата му за законосъобразност, става ясно, че тя е подготвена с помощта на квалифициран адвокат. След това съдът изслушва прокурора, който заявява, че жалбата на жалбоподателя следва да бъде оставена без уважение.

31. На 9 март 2004 г. (Решение № 98 от 9.03.2004 г. по н. д. № 707/2003 г., ВКС, I н. о.) Върховният касационен съд потвърждава решението на по-долната инстанция във всичките му части, освен в частта, в която наложеного общо наказание на жалбоподателя по предходните присъди се увеличава на тринадесет месеца. Той постановява, че няма основание за увеличаване на наказанието от десет на тринадесет месеца, тъй като жалбоподателят е изтърпял тази присъда още през 1996 г. и увеличаването на наказанието няма да допринесе за постигането на неговите цели. Що се отнася до съществуването на наказателното дело срещу жалбоподателя, съдът отбелязва, че при липса на нарушение на процесуалните правила от страна на по-долните съдилища той не е компетентен да се произнася по доводи относно оценката на доказателствата и фактическите констатации на тези съдилища. Не се установява нарушение на процедурните правила, нито допусната грешка при прилагане на материалното право. Доводите на жалбоподателя по отношение на установяването на фактите са отхвърлени от по-долните съдилища след внимателна преценка на всички доказателства. Въззивният съд е допуснал поисканите от жалбоподателя свидетели и отново е изслушал показанията на полицай Н. Д. Следователно твърдението, че съдът не е разгледал делото с дължимата грижа, е неоснователно. Фактическите констатации на по-долните съдилища са базирани на доказателства, които са правилно допуснати и оценени.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

A. Самопризнание

32. Съгласно чл. 91, ал. 1 и 2 НПК от 1974 г., заменени на 29 април 2006 г. от чл. 116, ал. 1 и 2 НПК от 2005 г., осъдителната присъда не може да се основава единствено на самопризнанието на обвиняемия и това признание не освобождава съответните органи от задължението им да събират и други доказателства.

Б. Привилегия срещу себеуличаване в престъпление

33. Обвиняемият има право да откаже да дава обяснения (чл. 87, ал. 3 НПК от 1974 г. и чл. 55, ал. 1 и чл. 115, ал. 4 НПК от 2005 г.). Свидетелите могат също така да откажат да дават показания по въпроси, отговорите на които биха ги уличили в извършването на престъпление (чл. 96, ал. 1 НПК от 1974 г. и чл. 121, ал. 1 НПК от 2005 г.). За разлика от НПК от 1974 г., в който няма подобна разпоредба, НПК от 2005 г. изрично предвижда в чл. 122, ал. 2, че свидетелите имат право да се консултират с адвокат, ако смятат, че отговорът им на поставен въпрос може да ги уличи в извършването на престъпление.

В. Лица, които не могат да бъдат свидетели

34. Член 93, ал. 1 НПК от 1974 г. гласи, че човек, който е участвал в същото наказателно производство в друго процесуално качество, не може да бъде свидетел. Изключение е направено за обвиняеми, спрямо които производството е прекратено или завършено с влязла в сила присъда, частния обвинител, гражданския ищец, гражданския ответник и лицата, които удостоверяват извършването на следствени действия (поемни лица). Член 118, ал. 1 НПК от 2005 г. запазва същата разпоредба. В неговата алинея 2 се уточнява, че пречката се отнася и за лицата, извършвали действия по разследването и съдебни следствени действия, дори ако протоколите от тези производства не са изготвени в съответствие с изискванията на НПК.

Г. Момент, от който лицата, привлечени като обвиняеми, имат право на защитник

35. Член 73, ал. 1 НПК от 1974 г., изменен през 1990 г., гласи, че защитникът има право да участва в производството от момента, в който обвиняемият е задържан или е привлечен в качеството на обвиняем. Член 73, ал. 2, изменен през 1990 г., гласи, че органът на досъдебното производство трябва да разясни на обвиняемия правото му на защитник и да му осигури възможност да се свърже с такъв. Законната разпоредба продължава с уточнението, че властите не могат да извършват никакви действия по разследването, докато не са изпълнили това задължение. Член 97, ал. 1 и 2 НПК от 2005 г. остават непроменени по същество, макар и с малко по-различна формулировка.

Д. Допускане като доказателство на обяснения на подсъдимия, дадени в досъдебното производство

36. След изменение, влязло в сила на 1 януари 2000 г., чл. 277, ал. 1 НПК от 1974 г. позволява допускането като доказателствено средство на обяснения на подсъдимия, дадени по същото дело при разпит по време на досъдебното производство, само ако разпитът е извършен в присъствието на съдия. Член 279, ал. 1 НПК от 2005 г. запазва същото правило, докато ал. 2 и 3 на същия член позволяват изключения при определени обстоятелства, а ал. 4 добавя условие, че осъдителната присъда не може да се основава единствено на обяснения, които не са направени пред съдия.

Е. Служебен защитник

37. Член 70, ал. 1, т. 1–6 НПК от 1974 г. съдържат няколко хипотези, при които съответният орган е длъжен да назначи служебен защитник на обвиняеми, които не са в състояние да заплатят адвокатско възнаграждение. Никой от тези случаи не е приложим по настоящото дело. На 1 януари 2000 г. е добавена нова точка 7, тя е част от цялостно изменение и допълнение на НПК с цел да бъде приведен в съответствие с Конвенцията. Тази точка се основава на чл. 6, ал. 3, б. „в“ от Конвенцията и гласи, че ако обвиняемият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това, назначаването на

защитник е задължително. Формулировката на чл. 94, ал. 1, т. 9 НПК от 2005 г. съвпада с тази на чл. 70, ал. 1, т. 7 НПК от 1974 г.

38. Член 94, ал. 1, т. 7 НПК от 2005 г., както е приет първоначално, гласи, че участието на защитник в производството пред Върховния касационен съд е задължително във всички случаи, в резултат на което следва да бъде назначен защитник, ако обвиняемият не си е ангажирал такъв (чл. 94, ал. 2 и 3 НПК). През ноември 2009 г. обаче правителството внася в парламента законопроект за изменение и допълнение на НПК, с което се предлага, наред с други неща, отмяната на тази разпоредба. В мотивите към законопроекта се посочва, че системата на задължително назначаване на защитник пред Върховния касационен съд при всички случаи без изключение се е оказала неефективна и че обвиняемите не проявяват голям интерес към това. Освен това чл. 94, ал. 1, т. 7 НПК често съвпада с някое друго основание на задължително назначаване на защитник, например с основанието, предвиждащо назначаване на защитник поради предмета на делото или положението на подсъдимия. Парламентът гласува законопроекта през април 2010 г. и той влиза в сила на 28 май 2010 г.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6, АЛИНЕЯ 1 И АЛИНЕЯ 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

39. Жалбоподателят твърди, че производството срещу него е несправедливо и че Габровският районен съд и Габровският окръжен съд са пристрастни и не са уважили правото му да бъде смятан за невинен до доказване на противното. Те са основали присъдата основно на показанията на полицаи Н. Д. и не са взели предвид показанията на няколко свидетели на защитата. Жалбоподателят се позовава на чл. 6, ал. 1 и 2 от Конвенцията, които, доколкото е относимо, гласят следното:

„1. Всяко лице (...) при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на справедливо (...) гледане на неговото дело (...) от (...) безпристрастен съд (...).

2. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона“.

A. Становищата на страните

40. Правителството твърди, че наказателното производство срещу жалбоподателя изцяло е в съответствие с изискванията на чл. 6, ал. 1 и 2 от Конвенцията. Първоинстанционният съд е събрал всички необходими доказателства, а въззивният съд не е намерил никакви основания да отмени неговото решение. Жалбоподателят е разпитан от дознател на 26 септември 2000 г. и е направил самопризнание, като е изразил раскаяние за деянието си. Следва да се има предвид, че той е рецидивист с установени престъпни навици. Предвид това той със сигурност е знаел за правото си да запази мълчание. Признанието му е било напълно доброволно. Няма доказателства да му е оказан натиск, за да направи самопризнание под заплаха със сила. Той е имал

възможност да оспори доказателствата срещу него в състезателно производство, което е в пълно съответствие с изискванията на Конвенцията. Той е отказал защитник в първоинстанционното производство, имал е назначен от съда защитник в производството пред въззивния съд и е бил в състояние да обжалва присъдата.

41. Жалбоподателят отбелязва, че самопризнанието, посочено от правителството, не е допуснато като доказателство. В протокола, изготвен при доброволното предаване на чантата с лекарства, жалбоподателят казва, че е намерил чантата, а не че я е откраднал от аптеката.

Б. Преценката на Съда

42. Съдът започва разглеждането на делото, напомняйки две неща. На първо място, не е негова функция да се занимава с фактически или правни грешки, които се твърди, че са извършени от националните съдилища, освен ако и доколкото те нарушават правата и свободите, защитени от Конвенцията. На второ място, въпреки че чл. 6 от Конвенцията гарантира правото на справедлив съдебен процес, той не определя никакви правила за допустимостта на доказателствата. Поради това Съдът не е в състояние да прецени дали определени видове доказателства – например такива, получени незаконосъобразно от гледна точка на вътрешното право, са допустими; въпросът, на който трябва да се отговори, е дали производството като цяло, включително начинът, по който са допуснати доказателствата, е справедливо (вж. наред с много други *Гейген срещу Германия (Gäfgen v Germany)* [ГК], № 22978/2005 г., параграфи 162–163, ЕСПЧ 2010-...).

43. Що се отнася до конкретните факти по делото, Съдът отбелязва, че констатацията на националните съдилища, че жалбоподателят е извършил кражбата, за която е обвинен, се базира основно на показанията на полицаи Н. Д., който е свидетелствал за самопризнание, направено от жалбоподателя пред него (вж. параграфи 18 и 26 по-горе). Това свидетелско показание наистина повтаря казаното от жалбоподателя, но това не може да се счита само по себе си за противоречащо на изискванията на чл. 6, ал. 1 и ал. 3, б. „d“. Вярно е, че уличаващите показания, основани на чуто от друго, дадени от полицейския служител, може да породят съмнение относно тяхната надеждност. Въпреки това, както вече бе отбелязано, чл. 6 от Конвенцията не предвижда никакви правила относно допустимостта на доказателствата. Също така обстоятелството, че свидетелското показание произтича от полицаи, който вече се е занимавал с жалбоподателя и е участвал в разкриването на престъплението, само по себе си не повдига въпрос за справедливостта на процеса (вж. съответно *Корнелис срещу Нидерландия (Cornelis v the Netherlands)* (реш.), № 994/2003 г., ЕСПЧ 2004-V). Съдът освен това не може да оспори констатациите на националните съдилища относно правдоподобността и надеждността на показанията на полицаи или останалите свидетели. Съдът не може да замени със собствената си преценка на доказателствата оценката, направена от тези съдилища, освен ако тяхната оценка е произволна (вж. *Бренън срещу Обединеното кралство (Brennan v the United Kingdom)*, № 39846/1998 г., параграф 51, ЕСПЧ 2001-X). Жалбоподателят е имал възможност да се про-

тивопостави на използването на показанията на полицаия, но той е оттеглил първоначалното си възражение срещу призоваването на полицаия като свидетел по делото. Той също така е имал възможност да подложи полицаия на кръстосан разпит и да оспори истинността на показанията му. Действително жалбоподателят е призовал двама свидетели с цел да се подкопае доверието към полицаия. След като изслушал тези свидетели и организирал очна ставка между тях и полицаия, въззивният съд е постановил в свое мотивирано решение, че няма основания да се съмнява в достоверността на показанията на полицаия (вж. параграф 26 по-горе).

44. Верно е, че горните съображения не отговарят напълно на въпроса. Факт е, че жалбоподателят е осъден главно въз основа на самопризнанието му, както е предадено от полицаи Н. Д., което поставя въпроса дали това самопризнание не е дадено под принуда (вж., наред с други, *Александър Зайченко срещу Русия (Aleksandr Zaichenko v Russia)*, № 39660/2002 г., параграфи 52–59, 18 февруари 2010 г.). Въпреки това не може да се пренебрегва обстоятелството, че жалбоподателят, изглежда, не е повдигнал този въпрос нито по време на наказателното производство срещу него, нито в жалбата си до Съда. Той не твърди, че полицаи Н. Д. го е заплашил или е използвал сила или други форми на принуда срещу него, за да си признае, или че самопризнанието му не е било доброволно по други причини. Затова Съдът не в състояние да се произнесе по този въпрос.

45. От това следва, че това оплакване е явно необосновано и следва да бъде отхвърлено в съответствие с чл. 35, ал. 3, б. „а“ и ал. 4 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6, АЛИНЕЯ 1 И АЛИНЕЯ 3, БУКВА „В“ ОТ КОНВЕНЦИЯТА

46. Жалбоподателят се оплаква, че Върховният касационен съд е отхвърлил молбата му за назначаване на служебен адвокат. Той се позовава на чл. 6, ал. 3, буква „с“ от Конвенцията, който гласи, доколкото е относимо:

„3. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има в частност следните права:

...

(с) да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието;“

А. Становищата на страните

47. Правителството твърди, че жалбоподателят е представляван от адвокат пред въззивния съд, който е събрал доказателства и е разгледал делото срещу него по същество. Правителството сочи, че в съответния момент правната помощ по дела, в които обвиняемият не е в състояние да си ангажира адвокат по финансови причини, не е била задължителна по вътрешното право, но по-късно това процесуално предста-

вителиво е станало задължително при всички наказателни дела пред Върховния касационен съд. Жалбоподателят е бил в състояние да се представява лично. Прочитът на жалбата му за законосъобразност показва, че той е поддигнал редица доводи, някои от които са уважени от Върховния касационен съд. Начинът, по който е изготвена жалбата, предполага, че тя е написана от адвокат.

48. Жалбоподателят твърди, че по отношение на отказа на Върховния касационен съд да уважи искането му за назначаване на служебен адвокат това дело не се различава съществено от делото *Цоньо Цонев (№ 2)* (цитирано по-горе), където Съдът е установил нарушение на чл. 6, ал. 1 и ал. 3, б. „с“ от Конвенцията. Необходимостта от правна помощ тук е била още по-голяма, тъй като жалбоподателят е бил застрашен от по-тежко наказание. В искането си до Върховния касационен съд той е посочил, че е безработен и не може да си позволи да ангажира адвокат. Той не е ползвал правна помощ при подготовката на жалбата си за законосъобразност, а я е изготвил с помощта на друг затворник, който имал средно образование. Във всеки случай това не отменя необходимостта от квалифицирана правна помощ по време на съдебното заседание пред Върховния касационен съд, за да е на равни начала с прокуратурата.

Б. Преценката на Съда

1. Допустимост

49. Съдът отбелязва, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на чл. 35, ал. 3, б. „а“ от Конвенцията, нито е недопустимо на други основания. Следователно жалбата трябва да бъде обявена за допустима.

2. По същество

50. Правото на лицата, обвинени в извършването на престъпление, на безплатна правна помощ е елемент, наред с другото, на понятието за справедливо гледане на делото при наказателните производства. То е предмет на две условия: въпросните лица да не разполагат с достатъчно средства за заплащане на правна помощ и интересите на правосъдието да изискват предоставянето на такава помощ (вж., наред с други, *Фам Хоанг срещу Франция (Pham Hoang v France)*, 25 септември 1992 г., параграф 39, серия А, № 243, и *Цоньо Цонев (№ 2)*, цитирано по-горе, параграф 38).

51. По отношение на първото условие Съдът отбелязва трудността да се прецени на този етап дали жалбоподателят не е разполагал с достатъчно средства за заплащане на правна помощ във връзка с процесуалното му представителство пред Върховния касационен съд. Съдът не може да замести националните съдилища при извършване на тази преценка, а трябва по-скоро да провери дали те са разгледали въпроса в съответствие с изискванията на чл. 6 (вж. *Р. Д. срещу Полша (R. D. v Poland)*, № 29692/1996 г. и № 34612/1997 г., параграф 45, 18 декември 2001 г.). Във връзка с това Съдът отбелязва три обстоятелства. На първо място, първоинстанционният съд изрично е посочил в своето решение, че жалбоподателят е безработен и е финансово зависим от родителите си (вж. параграф 20 по-горе). На второ място, въз-

зивният съд е назначил служебен защитник на жалбоподателя въз основа на декларация за финансовото му състояние и позовавайки се на чл. 70, ал. 1, т. 7 НПК от 1974 г., който предвижда предоставянето на правна помощ при невъзможност на обвиняемия да си позволи адвокат (вж. параграфи 24 и 37 по-горе). На трето място, жалбоподателят изрично е посочил, че не може да си позволи да ангажира адвокат (вж. параграф 29 по-горе), докато при отхвърляне на искането на жалбоподателя Върховният касационен съд не е обяснил по подходящ начин защо не приема това твърдение, ограничавайки мотивите си в краткото и голословно изявление, че жалбоподателят не е посочил защо не е в състояние да си ангажира адвокат (вж. параграф 30 по-горе и съответно *Райков срещу България (Raykov v Bulgaria)*, № 35185/2003 г., параграф 66, 22 октомври 2009 г., и обратното *Каресана срещу Обединеното кралство (Caresana v the United Kingdom)* (реш.), № 31541/1996 г., 29 август 2000 г.). Върховният касационен съд не е дал никакви индикации за обстоятелствата, които са обосновавали отказа му (вж. *Р. Д. срещу Полша*, цитирано по-горе, параграф 46). В светлината на тези факти Съдът е убеден, че жалбоподателят не е разполагал с достатъчно средства, за да заплати процесуалното си представителство пред Върховния касационен съд (вж. съответно *Туалиб срещу Гърция (Twalib v Greece)*, 9 юни 1998 г., параграф 51, Доклади за присъди и решения 1998-IV, и *Цоньо Цонев (№ 2)*, цитирани по-горе, параграф 39).

52. Що се отнася до това дали интересите на правосъдието изискват на жалбоподателя да се предостави безплатна правна помощ, Съдът отбелязва, че по-долните съдилища са го признали за виновен и са го осъдили на две години и девет месеца лишаване от свобода (вж. параграфи 18 и 26 по-горе). Когато става дума за налагане на наказание лишаване от свобода, интересите на правосъдието по принцип изискват наличието на правна помощ (вж. *Бенам срещу Обединеното кралство (Benhat v the United Kingdom)*, 10 юни 1996 г., параграф 61, Доклади 1996-III; *Шабелник срещу Украйна (Shabelnik v Ukraine)*, № 16404/2003 г., параграф 58, 19 февруари 2009 г., и *Цоньо Цонев (№ 2)*, цитирано по-горе, параграф 40). Следователно няма съмнение, че те изискват на жалбоподателя да бъде предоставена правна помощ за целите на процесуалното му представителство пред Върховния касационен съд. Допълнителен фактор е сложността на касационното производство (вж. *Фам Хоанг*, параграф 40, края; *Туалиб*, параграф 53, и *Цоньо Цонев (№ 2)*, параграф 40, всички цитирани по-горе). На последно място, не може да се пренебрегне и обстоятелството, че един правоспособен юрист би бил в състояние да изясни основанията, изложени от жалбоподателя в жалбата му, и ефективно да противодейства на изявленията на прокурора по време на съдебното заседание (вж. *Артико срещу Италия (Artico v Italy)*, 13 май 1980 г., параграф 34, края, серия А, № 37; *Пакели срещу Германия (Pakelli v Germany)*, 25 април 1983 г., параграфи 37–39, серия А, № 64; *Грейнджър срещу Обединеното кралство (Granger v the United Kingdom)*, 28 март 1990 г., параграф 47, серия А, № 174), като по този начин гарантира спазването на принципа на равнопоставеност на страните (вж. *Цоньо Цонев (№ 2)*, цитирано по-горе, параграф 41).

53. С оглед на изложеното по-горе Съдът заключава, че е налице нарушение на чл. 6, ал. 3, б. „с“, разглеждана ведно с чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.

III. ДРУГИ ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА

А. Твърдяна пропуск на Върховния касационен съд да разгледа въпросите, повдигнати от жалбоподателя

54. Жалбоподателят се оплаква, като се позовава на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията, че Върховният касационен съд е отказал да разгледа някои от доводите му.

55. Съдът отбелязва, че Върховният касационен съд е отказал да разгледа доказателствата и фактическите констатации на по-долните съдилища, тъй като тези доводи засягат въпроси, попадащи извън обхвата на неговата компетентност, която е ограничена до въпроси за законосъобразност. Поради това отказът му да ги разгледа следва да се счита за обоснован. Начинът на прилагане на чл. 6 от Конвенцията по отношение на производствата по обжалване зависи от особеностите на съответните производства; следва да се вземат предвид производството в неговата цялост съгласно вътрешния правен ред и правомощията на съда при обжалването (вж., наред с много други, *Монел и Морис срещу Обединеното кралство (Monnell and Morris v the United Kingdom)*, 2 март 1987 г., параграф 56, серия А, № 115). Съгласно чл. 2 от Протокол № 7 договарящите държави могат да ограничат обхвата на преразглеждането на осъдителната присъда от страна на по-висша съдебна инстанция, като в няколко държави това преразглеждане се ограничава само до въпроси за законосъобразност (вж. *Пести и Фродъл срещу Австрия (Pesti and Frodl v Austria)* (реш.), № 27618/1995 г. и № 27619/1995 г., ЕСПЧ 2000-I). Поради това, че Конвенцията и протоколите към нея трябва да се разглеждат като едно цяло, не може да се счита, че това ограничение е в нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.

56. Обстоятелството, че Върховният касационен съд не е отговорил конкретно на искането на жалбоподателя за намаляване на наказанието поради продължителността на производството, също не представлява проблем – претенцията е очевидно несериозна с оглед на общата продължителност на производството: по-малко от три години и половина за предварително производство и три съдебни инстанции.

57. Следователно това оплакване е явно необосновано и следва да бъде отхвърлено на основание чл. 35, ал. 3, б. „а“ и ал. 4 от Конвенцията.

Б. Твърдяна незаконосъобразност на лишаването от свобода на жалбоподателя

58. Жалбоподателят се оплаква, позовавайки се на чл. 5, ал. 1, б. „а“ от Конвенцията, че лишаването му от свобода е незаконосъобразно, тъй като е резултат от производство, проведено в нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

59. Съдът намира, че твърдението на жалбоподателя би било вярно само ако наказателното производство срещу него представлява очевиден отказ от правосъдие, а това би било налице при явно нарушение на разпоредбата на чл. 6 или на принципи-

те, закрепени в нея (вж. *Стоичков срещу България (Stoichkov v Bulgaria)*, № 9808/2002 г., параграф 51, 24 март 2005 г.). Текстът е ограниченителен – очевидният отказ от правосъдие е нещо повече от наличието просто на нередности или липса на гаранции в съдебното производство, които водят до нарушение на чл. 6 от Конвенцията. Това, което е необходимо, за да е налице очевиден отказ от правосъдие, е нарушение на принципите на справедливия съдебен процес, което да е толкова фундаментално, че да се равнява на анулиране или разрушаване на самата същност на правото, гарантирано от този член (вж. *Отман (Абу Катада) срещу Обединеното кралство (Othman (Abu Qatada) v the United Kingdom)*, № 8139/2009 г., параграф 260, 17 януари 2012 г.). Досега Съдът е постановявал, че е налице или може да настъпи очевиден отказ от правосъдие само при определени изключителни обстоятелства: задочна присъда, съчетана с невъзможност да бъде получено ново решение по същество от съда, който е изслушал обвиняемия (вж. *Енхорн срещу Швеция (Enhorn v Sweden)* (реш.), № 56529/2000 г., параграф 33, ЕСПЧ 2005-I; *Стоичков*, цитирано по-горе, параграфи 55–56; *Сеидович срещу Италия (Sejdovic v Italy)* [ГК], № 56581/2000 г., параграф 84, ЕСПЧ 2006-II); производство, представляващо издевателство над основните принципи на справедливо гледане на делото (вж. *Илашку и други срещу Молдова и Русия (Ilascu and Others v Moldova and Russia)* [ГК], № 48787/1999 г., параграфи 212–216, 286, 436 и 461–463, ЕСПЧ 2004-VII); процес, който по същество представлява бързо производство, е проведен при пълно незачитане на правото на защита (вж. *Бадер и Канбор срещу Швеция (Bader anf Kanbor v Sweden)*, № 13284/2004 г., параграф 47, ЕСПЧ 2005-XI); задържане без достъп до независим и безпристрастен съд, който може да преразгледа неговата законосъобразност (вж. *Ал Мойад срещу Германия (Al Moyad v Germany)* (реш.), № 35865/2003 г., параграф 101, 20 февруари 2007 г.); умишлен и системен отказ от достъп до адвокат, особено на лице, задържано в чужда държава (пак там); или съдебен процес, в който се използват доказателства, получени чрез изтезания, за да се гарантира осъдителна присъда (вж. *Отман (Абу Катада)*, цитирано по-горе, параграфи 263–267). Разглежданият случай не е такъв. Въпреки че производството срещу жалбоподателя не е изцяло в съответствие с изискванията на чл. 6 от Конвенцията, пропуските в него не го правят толкова фундаментално несправедлив, че да представлява очевиден отказ от правосъдие.

60. Следователно това оплакване е явно необосновано и следва да бъде отхвърлено на основание чл. 36, ал. 3, б. „а“ и ал. 4 от Конвенцията.

В. Твърдяно нарушение на чл. 4 от Протокол № 7

61. Жалбоподателят се оплаква, като се позовава на чл. 4 от Протокол № 7, че с решението на Габровския окръжен съд от 3 април 2003 г. (вж. параграф 11 по-горе) и с решението на Върховния касационен съд от 9 март 2004 г. (вж. параграф 31 по-горе) всъщност са наложени различни наказания за едно и също престъпление.

62. Съдът отбелязва, че двете решения се отнасят до кумулирането на присъдите на жалбоподателя от 1996 г. и 1999 г., които са били постановени с влезли в сила съдебни решения (вж. параграфи 7 и 8 по-горе), и което е по-важно – увеличаването

на наказанието в размер до една втора е в съответствие с правилата за определяне на наказанията. Следователно въпросната ситуация е далеч от това да се касае до повторно осъждане, което се третира в чл. 4 от Протокол № 7 – за сравнение *Сагир срещу Австрия (Sagir v Austria)*, № 32054/1996 г., Решение на Комисията от 2 юли 1998 г., невключено в доклад, и *P. T. срещу Швейцария (R. T. v Switzerland)* (реш.), № 31982/1996 г., 30 май 2000 г.). Въпреки това, дори да се приеме, че поради възможността за увеличаване на наказанието в размер до една втора въпросната ситуация попада в приложното поле на чл. 4 от Протокол № 7 и актът на Върховния касационен съд недопустимо третира въпрос, по който вече има произнасяне с влязло в сила съдебно решение, то резултатът е благоприятен за жалбоподателя. Докато Габровският окръжен съд потвърждава увеличаването на наказанието от десет на тринадесет месеца, Върховният касационен съд счита това за ненужно и постановява общо определеното наказание да е десет месеца лишаване от свобода, което жалбоподателят вече е изтърпял през 1996 г. Предвид на това жалбоподателят едва ли може да претендира, че е жертва на нарушение на чл. 4 от Протокол № 7 (вж. съответно *Никитин срещу Русия (Nikitin v Russia)*, № 50178/1999 г., параграф 60, в самото начало, ЕСПЧ 2004-VIII).

63. Следователно това оплакване е явно необосновано и следва да бъде отхвърлено на основание чл. 35, ал. 3, б. „а“ и ал. 4 от Конвенцията.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

64. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна“.

А. Вреди

65. Жалбоподателят претендира обезщетение за неимуществени вреди в размер на 20 000 евро (EUR). Той твърди, че начинът, по който е проведено наказателното производство срещу него, му е причинил чувство на унижение и безнадеждност. В резултат на твърдяното нарушение на чл. 5, ал. 1 от Конвенцията той е останал в затвора дълго време без основание и при лоши условия, което също му е причинило страдание.

66. Правителството твърди, че претенцията на жалбоподателя е несериозна и прекомерна. То изтъква, че на жалбоподателя вече е присъдено обезщетение за условията на задържането му. Поради това, че той има няколко жалби пред Съда, установяването на нарушение по конкретното дело би било достатъчно справедливо обезщетение.

67. Съдът отбелязва, че по настоящото дело присъждането на справедливо обезщетение може да се основава единствено на нарушението на чл. 6, ал. 1 и ал. 3, б. „с“ от Конвенцията, произтичащо от отказа на Върховния касационен съд да назначи служебен адвокат на жалбоподателя. Съдът намира, че при тези обстоятелства установяването на нарушение представлява само по себе си достатъчно справедливо обезщетение за всякакви неимуществени вреди, претърпени от жалбоподателя по този повод. Съдът отбелязва във връзка с това правомощието на главния прокурор по българското право да поиска възобновяване на производството след решение на Съда (вж. *Стоянов срещу България (Stoyanov v Bulgaria)*, № 39206/2007 г., параграф 48, 31 януари 2012 г.).

Б. Разноски

68. Жалбоподателят не е предявил иск за разноски.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. Обявява единодушно жалбата относно отказа да бъде назначен служебен защитник на жалбоподателя в производството пред Върховния касационен съд за допустима, а останалата част от жалбата за недопустима;

2. Постановява единодушно, че е налице нарушение на чл. 6, ал. 1 във връзка с чл. 6, ал. 3, б. „с“ от Конвенцията по отношение на отказа на Върховния касационен съд да назначи служебен защитник на жалбоподателя;

3. Постановява с шест гласа на един, че установяването на нарушение представлява само по себе си достатъчно справедливо обезщетение за всякакви неимуществени вреди, претърпени от жалбоподателя.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 16 октомври 2012 г. в съответствие с член 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Лорънс Ърли
секретар на отделението

Лех Гарлицки
председател

На основание чл. 45, ал. 2 от Конвенцията и чл. 74, ал. 2 от Правилника на Съда особеното мнение на съдия Давед Тор Бьорвинсон е приложено към настоящото решение.

ЧАСТИЧНО ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ ДАВЕД ТОР БЬОРВИНСОН

Изразявам несъгласие с подхода на мнозинството относно въпроса по чл. 41. По мое мнение и в съответствие с установената практика на Съда на жалбоподателя следва да бъде присъдено обезщетение за неимуществени вреди. Правото му на справедливо разглеждане на делото е нарушено. Според мен нарушението не би могло да се определи като чисто техническо (процедурно) и по този начин да се изключи правото на жалбоподателя на обезщетение за болки и страдания.